

373.3.091.2(075)

В 92

Міністерство освіти України
Криворізький державний педагогічний університет

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ШКОЛИ**

Навчальний посібник

Випуск 4

Кривий Ріг: ПП Видавничий дім

1999

журналі “Зорі”. Відтоді і пішло - чудові поезії підписувались цим гордим, ніжним і красивим ім’ям - Леся Українка.

2. Самостійне ознайомлення з віршем Лесі Українки “Мамо, йде вже зима”.

- які почуття виникли у вас під час читання вірша?

3. Словникова робота.

4. Робота над змістом.

- Що здивувало вас у вірші? Зачитайте.

5. Бесіда з вчителем музики.

- яку музику можна придумати до цих рядків?

Не боїться морозу вона,

Не покине країни рідної,

Не боїться зими навісної

Жде, що знову прилине весна.

- ця музика весела чи сумна? Вальс чи марш?

- слухання музики П.І.Чайковського “Грудень”, Мяскова І.А. “Зимонька”.

6. Підпис ілюстрацій словами вірша.

7. Інсценізація уривку вірша Лесі Українки “Мамо, йде вже зима”.

Досвід проведення інтегрованих уроків ще невеликий. Якщо вони змістовні, цілеспрямовані, то вносять у звичайний хід шкільного життя новизну, певною мірою знімають суворі кордони предметного викладання і допомагають дітям емоційно і системно сприйняти деякі поняття, явища.

Процес гуманізації освіти продовжується постійно.

Література:

Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. - К., 1997.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ, ЯК РАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КОЖНОГО УЧНЯ.

(В. А. Яковлева).

Нова концепція шкільної освіти в Україні одним з першочергових завдань визначає диференціацію навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах, яка повинна стати засобом найбільш повного і раціонального розкриття можливостей кожного учня.

В початковій ланці освіти загалом переважає внутрішньокласна диференціація, яка зводиться до таких способів і прийомів:

- диференціація за ступенем складності завдань;

- диференціація за ступенем самостійності учнів;

поступна диференціація навчальної діяльності школярів під час вприймання нового матеріалу і його закріплення.

Для ефективного здійснення диференційованого навчання школярів початкових класів основоположними можуть бути головні ідеї розвиваючого навчання:

- розвиток учня повинен виходити із досягнутого рівня, який є досить різним у школярів однієї вікової групи;
- індивідуалізація необхідна, як вихідний момент для розвитку, протягом всього періоду навчання;
- для розвитку розумових здібностей необхідні розвиваючі завдання, зміст яких повинен бути оптимальної складності і які повинні формувати раціональні вміння розумової праці;
- розвиваючим - навчання буде тоді, коли суб'єкт розвитку включатиметься в активну діяльність і спілкування;
- ефективність навчання залежить від рівня активності учнів.

Вирішення цих проблем започаткував Л.С.Виготський. Вчений збагатив дидактику поняттям про актуальний розвиток та зону ближнього розвитку. Остання визначається тими видами діяльності, які дитина не може виконати самостійно, але з допомогою дорослого виконує. За ствердженням Л.С.Виготського, розвиваючим є тільки таке навчання, яке опирається на зону ближнього розвитку дитини, "правильно організоване навчання веде за собою дитячий розумовий розвиток".¹

Розвиваюча функція навчання, на думку Г.С.Костюка, реалізується успішно тільки за певних умов. Зокрема, потрібно приділяти належну увагу не тільки змісту, що має бути засвоєний, а й способам роботи учнів, формам їхньої пізнавальної діяльності, мотивам учіння. Саме через раціональну організацію діяльності учня, забезпечуючи розв'язання ним певної системи задач, можна прискорити і спрямувати в бажаному напрямку його розумовий розвиток і розвиток особистості в цілому.²

М.В.Богданович твердить, що для того, щоб учень на уроці постійно був зайнятий виконанням посильного завдання, слід "глибоко вивчивши індивідуально-психологічні відмінності наших вихованців, відповідним чином поєднувати фронтальні, індивідуально-групові та індивідуальні форми роботи. Велику допомогу тут надають диференційовані завдання, ... які спрямовані на поєднання загального руху всього класу по шляху опанування знань з підтягуванням слабших і беззупинним розвитком сильніших учнів".³

У початковій школі головним критерієм диференційованого навчання мають стати психологічна готовність дитини до шкільного навчання і темп навчання.

¹ Виготський Л. С. Проблемы общей психологии // Под ред. В.В.Давыдова. - М.: Педагогика, 1982. - С. 206.

² Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психологическое развитие личности. - К.: Рад. школа, 1989. - С. 10.

³ Богданович М. В. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі: Методичні рекомендації. - К.: Освіта, 1992. - С. 3.

Теорія і практика дають незаперечні свідчення того, що рамки єдиного стандарту часу навчання в початковій школі не сприяють однаково му розвитку всіх учнів.

Треба враховувати той факт, що серед першокласників біля 15 % учнів з індивідуальними відмінностями у психічній діяльності - учнів із затримкою психічного розвитку. Таким дітям властивий уповільнений темп роботи. Для них все в навчанні нове: дитина повинна навчатися знаходити у книжці потрібну сторінку, тримати правильно олівець, ручку, писати саме на тому рядку, де вказує вчитель, лічити, правильно писати букви, читати ці букви, поєднувати їх у склади. У класі вся ця робота відбувається у певному темпі, який диктується програмою і навчальним планом. Проте в учнів темп роботи неоднаковий: діти, які дуже швидко схоплюють матеріал, що вивчається, швидко набувають шкільних навичок і добре користуються ними, а є й такі, у яких це відбувається повільно. Такі діти неспроможні працювати так швидко, як інші учні. У зв'язку з цим уже з перших уроків починають з'являтися певні прогалини у знаннях, а з удосконаленням матеріалу ці прогалини збільшуються. Якщо вчитель не зверне належної уваги на таку дитину, не допоможе їй здолати труднощі, з якими вона зіткнулася з перших же годин перебування у школі, дитина втрачає віру в свої сили, це негативно впливає на її успішність, а звідси, учень може бути зарахованим у розряд розумово відсталих.

Разом з тим, всі випускники початкової школи мусять добре засвоїти навчальну програму. На думку Р.С.Тягур, це стане можливим тоді, коли засвоєння навчального матеріалу відбуватиметься в напруженому, але повністю доступному, особистості кожного школяра, темпі.¹

Зовнішня диференціація у початковій школі робить лише перші кроки - окремі педагогічні колективи приступили до її впровадження згідно експериментальної методики, розробленої групою авторів на чолі з Ю.З.Гільбухом. Ця методика передбачає проводити навчання молодших школярів у класах трьох типів:

- звичайні класи або класи вікової норми (КВН);
- класи прискороеного навчання (КПН);
- класи підвищеної індивідуальної уваги (КПУ).²

Вивчення усіх предметів у них проводиться за єдиними, нині діючими навчальними програмами. Звичайні класи (КВН) створюються для дітей, розумовий розвиток яких відповідає їх паспортному віку. Такі учні, як свідчить практика початкового навчання, складають біля 65 % від загального контингенту першокласників. Навчання триває три роки для семирічок і чотири роки для шестирічок.

¹ Тягур Р. С. Система роботи метод. об'єднань з підготовки вчителів до диференційованого навчання учнів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. //КДП ім. М.Драгоманова. - К., 1993. - С. 23.

² Гільбух Ю. З., Коробко С. Л., Кондратенко Л. А. Психолого-педагогические основы дифференциального обучения в начальном звене общеобразовательной школы. - К., 1989. - С. 8.

Класи прискороного навчання (КПН) - це класи для дітей з підвищеним рівнем розумового розвитку. Із практики відомо, що такі діти складають 15-20 % учнів даного віку. Термін навчання шестирічок в цих класах пропонується скоротити до трьох років, а семирічок - до двох.

Третій тип - це класи КПУ (класи вирівнювання). На основі спостережень за навчальною діяльністю слабовстигаючих учнів, вчені прийшли до висновку, що через недостатню психологічну підготовленість до навчання у звичайних умовах ця група дітей не засвоює навчальний матеріал і виявляється перед загрозою другорічництва.

Щоб змінити ситуацію на краще, автори і передбачили цей вид класів. Завдяки меншій їх наповненості (до 18 учнів) на кожну дитину припадає більше індивідуальних контактів з вчителем, характер яких пристосований до індивідуальних особливостей кожного учня.

Створенням класів ПУ вчені наголошують, що психологічна готовність до шкільного навчання-поняття відносне. Дитина, не готова до навчання в умовах звичайного класу, може бути достатньо готовою по відношенню до більш індивідуалізованих комфортних умов.¹

“З цієї точки зору не існує дітей психологічно не готових до школи, а є діти з більшою або меншою готовністю. При цьому в якості міри готовності виступає здатність першокласника співпрацювати з вчителем в умовах двохстороннього, високо індивідуалізованого контакту”.²

Дуже важливо, що при впровадженні покласної диференціації навчання у початковій школі передбачена можливість для кожного учня, в залежності від успіхів у навчанні, бути переведеним з класу одного типу в клас іншого типу.

Оскільки головним у змісті сучасної освіти є її гуманізація і диференціація, які передбачають множинність та варіативність індивідуальних і колективних підходів до суспільно погоджених цілей загальної освіти, “створюють сприятливі умови для індивідуалізації навчання, професійної орієнтації учнів та осмисленого вибору ними життєвого шляху”³, то можна зробити висновок, що Ю.З.Гільбух, С.Л.Коробко, Л.О.Кондратенко запропонували один із важливих варіантів диференційованого навчання у початковій школі.

Успішно реалізувати ідеї цього виду навчання на практиці учитель зможе при наявності професійних вмінь і навичок. На думку Р.С.Тягур, до таких можна віднести:

- вміння проводити набір дітей у класи різних типів;
- оптимально відбирати методи навчання для кожного з диференційованих класів;
- визначати обсяг знань та вмінь для кожного уроку відповідно до типу класу;

¹ Гільбух Ю.З., Коробко С.Л., Кондратенко Л.А. Психолого-педагогічні основи диференціального навчання в початковій школі. К.: Освіта, 1989. - С. 17.

² Там само. - С. 18.

³ Там само. - С. 20.

- вносити зміни у навчально-виховний процес в залежності від досягнутого учнями рівня засвоєння знань;
- проводити виховну роботу;
- вміння визначати рівень розвитку психічних якостей особистості школярів.¹

Тому, для підвищення фахової майстерності педагогів у цьому напрямку, методична робота в школі повинна бути формою систематичної, постійної і безперервної діяльності з підвищення кваліфікації педагогічних вузів.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ПРО ГОСПОДАРСЬКО-ТРУДОВУ ПІДГОТОВКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.

(М. П. Трофанова, А. Волошина).

У Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття) проблема “виховання цивілізованого господаря” віднесена до пріоритетних напрямів реформування загальноосвітньої школи. Тому в умовах ринкових відносин істотно змінюються принципи організації, зміст і характер господарської діяльності людини, яка її реалізує.

Сьогодні, коли за Конституцією України кожен громадянин “вільно обирає працю або на яку вільно погоджується, в тому числі й на підприємницьку діяльність”, проблема громадянського становлення особистості є соціально-педагогічною. На необхідність її вирішення наголошували вчені-педагоги минулого.

Так, К.Д.Ушинський підкреслював провідну роль “науки господарювання” й необхідність підпорядкування освіти її формуванню. На його думку, виховання має невтомно дбати, щоб, з одного боку, відкрити вихованцеві можливість знайти собі корисну працю в світі, а з другого - прищепити йому невтомну жагоду праці. Виходячи з принципу народності виховання, вчений вважав, що праця, господарська діяльність є основою і джерелом морального, розумового і фізичного вдосконалення людини.

На потребу виховання молодого покоління в дусі працьовитості наголошував О.В.Духнович у праці “Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских”. Людина, вихована поза працею, за висловом О.Духновича, є тягарем для суспільства. Тому вчений радив підходити до праці як до важливого засобу фізичного й інтелектуального розвитку. Особливе місце у господарській діяльності він відводив землеробству, яке має бути для людини “природною вправою”.

Актуальними в діяльності учителів національної школи України є праці С.Г.Шацького “Мої педагогічні шляхи”, “Батьоре життя”, “Дитяча праця і нові

¹ Тягун Р. С. Система роботи метод. об'єднань з підготовки вчителів до диференційованого навчання учнів: Дис ... канд. пед. наук: 13.00.01. //КДПІ ім. М.Драгоманова. - К., 1993. - С. 32.